

viventes, et post mortem nihil sperantes veluti pecora : non de his, qui neque negant se scire quod sciunt, et confitentur se nescire quod nesciunt, et potius intelligunt infirmitatem suam, quam de sua virtute confidunt.

XVI. Non itaque displiceat præsumptioni tuæ juvenili meus senilis timor, fili. Ego enim, si hoc quod de animarum origine quærimus, nec Deo, nec aliquo spiritali homine docente, scire potuero, paratior sum defendere, quam recte etiam hoc Deus, sicut alia multa, nos scire noluerit, quam temere dicere, quod aut ita sit obscurum, ut hoc non solum ad aliorum intelligentiam perducere ne quem, sed nec ipse intelligam; aut certe etiam hæreticos adjuvet, qui propterea persuadere conantur ab omni noxa puras esse animas parvulorum, ne scilicet eadem noxa in auctorem Deum recurrat et redeat, quod insontes animas, quibus nec lavacrum regenerationis subventurum esse præscivit, dando carni peccatrici, esse compulerit peccatrices, nulla baptismatis gratia subventura, qua liberentur a damnatione perpetua. Quandoquidem innumerabiles animæ infantum antequam baptizentur, de corporibus exeunt. Absit enim, ut hoc volens diluere, dicam quæ ipse dixisti : « Quod anima per carnem meruerit inquinari, et esse peccatrix, nullum habens ante peccatum, quo recte id meruisse dicatur. Et quod etiam sine baptismo originalia peccata solvantur. Et quod regnum quoque cælorum non baptizatis in fine tribuatur. » Hæc atque hujusmodi venena fidei nisi dicere timerem, fortasse de hac re definire aliquid non timerem. Quanto melius igitur non separatim de anima disputo et affirmo quod nescio; sed quod apertissime Apostolum video docuisse, simpliciter teneo¹. Ex uno homine omnes homines ire in condemnationem qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in

¹ Rom. v, 18.

Christo, sicuti instituit ut renascantur, antequam corpore moriantur, quos prædestinavit ad æternam vitam misericordissimus gratia largitor : qui est et illis quos prædestinavit ad æternam mortem, justissimus supplicii retributor; non solum propter illa, quæ volentes adjiciunt, verum etiam si infantes nihil adjiciant, propter originale peccatum. Hæc est in illa quæstione definitio mea, ut occulta opera Dei habeant suum secretum, salva fide mea.

XVII. Nunc jam, quantum Dominus donare dignatur, etiam ad illud debeo respondere, ubi de anima loquens, meum nomen iterasti, atque dixisti : Non enim, sicut Augustinus peritissimus episcopus profitetur, incorpoream et eandem spiritum esse permittimus. » Prius itaque utrum anima incorporea, sicut ego dixi, an corporea, sicut tu existimanda sit, disputemus. Deinde utrum etiam ipsa secundum Scripturas nostras dicatur spiritus; quamvis etiam proprie spiritus nuncupetur, non universa, sed aliquid ejus. Ac primum scire vellem, corpus quid esse, definias. Si enim non est corpus, nisi quod membris carnalibus constat; nec terra erit corpus, nec cælum, nec lapis, nec aqua, nec sidera, nec si quid hujusmodi est. Si autem corpus est quidquid majoribus et minoribus suis partibus majora et minora spatia locorum obtinentibus constat; corpora sunt etiam ista quæ commemoravi : corpus est aër, corpus est lux ista visibilis, et omnia, sicut dicit Apostolus, corpora cœlestia, et corpora terrestria¹.

XVIII. Sed utrum aliquid tale sit anima, scrupulosissime ac subtilissime quæritur. Verumtamen tu, unde tibi maxime gratulor, Deum corpus non esse confirmas. Sed me rursus sollicitum facis, ubi dicis : « Si anima caret corpore, ut sit, sicut quibusdam placet, cassæ inanitatis,

¹ 1 Cor. xv, 40.

aëriæ futilisquæ substantiæ. » His enim tuis verbis videris credere, omne quod caret corpore, inanis esse substantiæ. Quod si ita est, quomodo Deum audes dicere carere corpore, nec times ne sequatur inanis eum esse substantiæ? Porro si et corpore caret Deus, quod jam confessus es; et eum inanis esse substantiæ absit ut dicas: Non ergo inanis substantiæ est, quidquid corpore caret. Et ideo qui incorpoream dicit esse animam, non est consequens ut eam velit videri inanis futilisquæ substantiæ: quia et Deum, qui non est inane aliquid, simul incorporeum confitetur. Vide autem quantum inter sit inter id quod dico, et quod tu me existimas dicere. Ego enim nec aëriæ substantiæ animam dico; alioquin corpus esse confiteor. Aër quippe corpus est, secundum omnes qui de corporibus cum loquuntur, quid loquantur sciunt. Tu autem propter id quod incorpoream dixi animam, non solum « cassæ inanitatis, sed ob hoc aëriam me putasti eam dixisse substantiam: cum et corpus eam non esse dixerim, quod est aër; et quod aëre impletur, inane esse non possit. Quod nec utres tui te admonere potuerunt. Quid enim aliquid in eos, nisi aër, quando inflantur, arctatur? Qui usque adeo inanes non sunt, ut eadem plenitudine etiam pondera sufferant. Quod si forte aliud tibi videtur esse flatus, aliud aër; cum aër motus ipse sit flatus, quod et flabello agitato doceri potest: certe vasa quælibet concava quæ putas inania, ut plena esse cognoscas, ab ea parte qua implentur, deprime in aquam, et vide quod nihil humoris possit intrare repellente aëre, quo plena sunt. Cum autem ore sursum versus collocantur, sive ex latere, tunc recipiunt liquorem, si quis infunditur vel ingreditur, exeunte atque evadente aëre, qua exitus patet. Hoc præsentī facilius posset demonstrari factō quam scripto. Sed non est hic diutius immorandum, cum sive intelligas aëris naturam esse corpo-

ream, sive non intelligas, me tamen putare non debes vel aëriam dixisse animam, sed omnino incorpoream: quod et tu esse confiteris Deum, quem dicere non audes inane esse aliquid; sed negare non potes omnipotentis et immutabilis esse substantiæ. Cur ergo metuimus, ne sit cassæ inanitatis anima, si sit incorporea, cum Deum incorporeum esse fateamur, nec eum cassæ inanitatis esse dicamus? Sic itaque potuit incorporeus incorpoream creare animam, quemadmodum vivens viventem, quamvis immutabilis mutabilem, et omnipotens longe imparem.

XIX. Cur autem animam nolis esse spiritum, sed corpus eam velis esse, non video. Si enim propterea spiritus non est, quia distincte Apostolus nominavit spiritum dicens: « Et integer spiritus vester, et anima, et corpus¹: » eadem causa est, cur ea non sit corpus, quia distincte nominavit et corpus. Si autem affirmas quod et anima corpus sit, quamvis distincte corpore nominato; permitte ut etiam spiritus sit, quamvis distincte spiritu nominato. Multo enim magis tibi debet videri anima spiritus esse quam corpus; quia spiritum et animam unius fateris esse substantiæ, unius autem substantiæ animam corpusque esse non dicis. Quo igitur pacto corpus est anima, cum ejus et corporis sit diversa natura; et spiritus non est anima, cum ejus et spiritus sit una eademque natura? Quid quod ista tua ratione etiam spiritum corpus esse cogaris dicere? Alioquin si spiritus corpus non est, et anima corpus est; non sunt spiritus et anima unius ejusdemque substantiæ. Tu autem utrumque, quamvis duo quædam sentias, unam fateris habere substantiam. Ergo et spiritus corpus est, si anima corpus est: neque enim aliter possunt unius ejusdemque esse naturæ. Proinde secundum te, illud quod ait Apostolus: Spiritus vester, et anima, et corpus:

¹ 1 Thess. v, 23.

tria sunt corpora ; sed ex his duo, anima et spiritus unius naturæ sunt corpora ; corpus autem illud, quod etiam caro dicitur, diversæ naturæ est. Et ex his tribus, ut opinaris, corporibus, quorum unum diversæ, duo vero sunt unius ejusdemque substantiæ, constat totus homo, una quædam res atque una substantia. Ista cum asseras, non vis tamen ut duæ res unius ejusdemque substantiæ, id est, anima et spiritus habeant unum spiritus nomen : cum duæ res non unius ejusdemque, sed imparis diversæque substantiæ, id est, anima et corpus habeant unum, sicut putas, corporis nomen.

XX. Sed hoc omitto, ne de nominibus inter nos sit potius controversia, quam de rebus. Quisnam sit homo interior videamus, utrum anima, an spiritus, an utrumque. Sed sicut te scripsisse video, interiorem hominem animam dicis. De hac enim loquebaris, cum diceres : « Et gelante substantia quæ comprehendi non poterat, efficeret corpus aliud intra corpus naturæ suæ vi et spiramine conglobatum, exindeque inciperet homo interior apparere, quem veluti in forma vaginæ corporalis inclusum, ad similitudinem sui delineavit exterioris hominis habitudo. » Deinde infers : « Flatus ergo Dei animam fecit, imo flatus ex Deo anima factus est, effigiata substantialis, et secundum naturam suam corporea, et sui corporis similis, imaginique conformis. » Post hæc incipiens loqui de spiritu : « Hæc, inquis, anima quæ ex flatu Dei haberet originem, sine sensu proprio atque intellectu intimo esse non potuit, quod est spiritus. » Sicut ergo video, interiorem hominem vis esse animam ; intimum, spiritum : tanquam et iste interior sit animæ, sicut illa corpori. Ita fit, ut quemadmodum corpus per interiora cava sua recipit aliud corpus, quod est anima, sicut putas ; sic et anima credenda sit habere interiora inania, qua corpus tertium receperit

spiritum : atque ita totus homo constet ex tribus, exteriore, interiore, intimo. Ita- ne nondum respicis, quanta te absurdissima consequantur, cum animam conaris asseverare corpoream ? Deinde dic mihi : Quis eorum renovabitur in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus qui creavit illum ¹ ? Interior, an intimus ? Apostolus quidem, præter interiorem et exteriorem, non video quod sciat alium interioris interiorem, id est, totius hominis intimum. Sed elige quem volueris, qui renovetur secundum imaginem Dei ; quomodo hanc recipiet, qui jam sumpsit exterioris imaginem ? Si enim per membra exterioris cucurrit interior et gelavit : (hoc enim etiam verbo usus es, tanquam figmentum fusile fieret ex forma lutea, quæ de pulvere facta est :) quomodo eadem manente forma, quæ impressa illi est vel expressa de corpore, potest reformari ad imaginem Dei ? An duas habebit imagines, a summo quidem Dei, ab imo autem corporis ; sicut in nummo dicitur : Caput et navia (14) ? An forte dicis, quod anima cœperit imaginem corporis, et spiritus capiat imaginem Dei, tanquam illa contigua corpori, et ille sit Deo ; ac sic ad imaginem Dei homo ille intimus, non iste interior reformetur ? Sed frustra hoc dicis. Nam si et ille intimus ita est per animæ omnia membra diffusus, ut illa per corporis ; jam etiam ipse per animam cœpit imaginem corporis, sicut illa eum forma formavit ; ac per hoc non habet ubi capiat imaginem Dei, manente in se ista imagine corporis ; nisi quemadmodum nummus, ut dixi, aliter ex inferiore, aliter ex parte superiore formetur. Ad ista te absurda quando de anima cõgitas, carnalis cogitatio corporum, velis nolisve, compellit. Sed Deus, ut etiam ipse rectissime confiteris, non est corpus : quomodo igitur capiat ejus imaginem corpus ? Obsecro te, frater, ut non conformeris huic

¹ Coloss. III, 10.

sæculo, sed reformeris in novitate mentis tuæ, nec sapias secundum carnem, quoniam mors est ¹.

XXI. Sed inquis: « Si anima caret corpore, quid est quod apud inferos dives ille cognoscit? Certe, inquis, noverat jam Lazarum, non noverat Abraham: unde illi tanto ante tempore defuncti Abrahæ provenit agnitio? » Hæc dicens, si agnitionem hominis provenire non putas sine corporis forma; ut noveris te ipsum, credo quod assidue speculum attendis, ne si fueris oblitus faciem tuam, non te possis agnoscere. Rogo te, quem magis hominum novit homo quam se ipsum, et cuius minus potest faciem videre quam suam? Quis autem potest cognoscere Deum, quem tu quoque incorporeum esse non dubitas; si præter corporis formam, sicut putas, non potest cognitio provenire, id est, si corpora possunt sola cognosci? Quis autem Christianus de tam magnis difficillimisque rebus disputans, animum in verba divina tam negligenter intendat, ut dicat: « Si incorporea est anima, necesse est careat forma? » Oblitus es, te formam legisse doctrinæ? Ergo corporea est forma doctrinæ ². Oblitus es, scriptum esse de Christo Jesu, antequam hominem fuisset indutus, quod in forma Dei erat ³? Quomodo ergo dicis: « Si incorporea est anima, necesse est careat forma; cum audias formam Dei, quem non esse corporeum confiteris; et ita loqueris tanquam forma nisi in corporibus esse non possit? »

XXII. Dicis etiam: « Cessare illic nomina, ubi non distinguitur forma; et nihil illic agere appellationem nominum, ubi nulla est designatio personarum. » Hinc volens probare Abrahæ animam fuisse corpoream, quia dici potuit: Pater Abraham. Jam diximus, etiam ubi corpus nullum est, esse formam. Si autem appellationem nominum nihil putas agere, ubi non sunt corpora; nu-

¹ Rom. xii, 2, et viii, 6. — ² Id. vi, 17. — ³ Philip. ii, 6.

mera ista nomina, quæso te: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia ¹: et dic mihi utrum res ipsas non agnoscas, quarum ista sunt nomina, vel sic agnoscas, ut aliqua lineamenta corporum videas. Ecce, ut alia taceam, dic mihi quam figuram, quæ membra, quem colorem charitas habeat; quæ certe, si ipse inanis non es, inane aliquid tibi videri non potest. « Cujus auxilium imploratum est, inquis, corporeus utique visus est atque formatus. » Audiant te homines, et Dei nemo impleret auxilium, quia nemo eum potest videre corporeum.

XXXIII. « Denique, inquis, membra illic animæ describuntur, ut vere sit corpus: » et vis, « per oculum totum caput intelligi, » quia dictus est levasse oculos suos; « per linguam fauces, per digitum manum, » quia dictum est: « Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui » in aquam, et refrigeret linguam meam ². » Tamen ne per membrorum nomina de Deo tibi corporeo præscribatur, dicis « per hæc incorporeas intelligendas esse virtutes: » quia Deum rectissime defendis non esse corporeum. Quid igitur causæ est, cur nomina ista membrorum in Deo tibi corpus non faciant, in anima faciant? An vero quando de creatura hæc dicuntur, proprie accipienda sunt; quando autem de Creatore, tropice atque translate? Pennas itaque corporeas daturus es nobis; quoniam non Creator, sed creatura, id est, homo dicit: « Si assumpsero » pennas meas sicut columba ³. » Porro autem, si propterea linguam habebat dives ille corpoream, quoniam dixit: Refrigeret linguam meam: in nobis quoque adhuc in carne viventibus, manus habet ipsa lingua corporeas, quia scriptum est: « Mors et vita in manibus linguæ ⁴. » Puto etiam non tibi videri, vel esse creaturam, vel corpus

¹ Gal. v, 22. — ² Luc. xvi, 24. — ³ Psal. cxxxiii, 21. — ⁴ Prov. xxxvii, 4.

esse peccatum : cur ego habet faciem? An non audis in Psalmo : « Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum » meorum¹. »

XXIV. Quod vero « illum Abrahæ sinum existimas esse corporeum, et per ipsum asseris totum corpus ejus agnosci : » vereor ne in re tanta joculariter atque irridenter, non serio graviterque agere credaris. Neque enim usque adeo desiperes, ut arbitrareris corporeum unius hominis sinum ferre tot animas, imo, ut secundum te loquar, « ferre tot corpora bene meritorum, quot illuc angeli sicut Lazarum perferunt. » Nisi opinaris fortasse illam unam animam solam, ad eundem sinum pervenire meruisse. Si non jocularis, et errare pueriliter non vis, sinum Abrahæ intellige, remotam sedem quietis atque secretam, ubi est Abraham. Et ideo Abrahæ dictum, non quod ipsius tantum sit, sed quod ipse pater multarum gentium sit positus², quique est ad imitandum fidei principatu propositus : sicut Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Jacob, se Deus vocari voluit, cum sit innumerabilium Deus³.

XXV. Neque me hæc ita disserere existimes, tanquam negem fieri posse, ut anima mortui sicut dormientis, in similitudine corporis sui sentiat, seu bona, seu mala. Nam et in somnis quando aliqua dura et molesta perpetimur, nos utique sumus ; et nisi evigilantibus nobis illa prætereant, poenas gravissimas pendimus. Sed corpora esse credere, quibus hac atque illac quasi ferimur et volitamus in somnis, hominis est qui parum vigilanter de rebus talibus cogitavit : de his quippe visorum imaginibus, maxime anima probatur non esse corporea : nisi velis et illa corpora dicere, quæ præter nos ipsos tam multa videmus in somnis, coelum, terram, mare, solem, lunam, stellas,

¹ Psal. xxxvii, 4. — ² Gen. xvii, 3. — ³ Exod. iii, 6.

fluvios, montes, arbores, animalia. Hæc qui corpora esse credit, incredibiliter desipit : sunt tamen corporibus omnino simillima. Ex hoc genere sunt etiam, quæ alia significantia divinitus demonstrantur, sive in somnis, sive in extasi : quæ unde fiant, id est, quænam sit velut materies eorum, quis indagare potest aut dicere? Procul dubio tamen spiritalis est, non corporalis. Namque hujusmodi species velut corporum non tamen corpora, et vigilantium cogitatione formantur, et profunditate memoriæ continentur, et ex ejus abditissimis sinibus, nescio quo mirabili et ineffabili modo, cum recordamur prodeunt, et quasi ante oculos prolata versantur. Tam multas igitur et tam magnas corporum imagines, si anima corpus esset, capere cogitando vel memoria continendo non posset. Secundum tuam quippe definitionem, « corporea substantia sua corpus hoc exterius non excedit. Qua igitur magnitudine, quæ nulla illi est, imagines tam magnorum corporum et spatiorum atque regionum capit? Quid ergo mirum, si et ipsa sibi in sui corporis similitudine apparet, et quando sine corpore apparet? Neque enim cum suo corpore sibi apparet in somnis, et tamen in ea ipsa similitudine corporis sui, quasi per loca ignota et nota discurrit, et læta sentit multa vel tristia. Sed puto quod nec tu audeas dicere, figuram illam corporis atque membrorum, quam sibi habere videtur in somnis, verum corpus esse. Nam isto modo erit verus mons, quem sibi videtur ascendere ; et corporea domus, quam sibi videtur intrare ; et arbor vera lignumque verum corpus habens, sub qua sibi videtur jacere ; et aqua vera, quam sibi videtur haurire ; et omnia in quibus quasi corporibus versatur, corpora erunt si et ipsa corpus est, quæ simili imagine inter cuncta illa versatur.

XXVI. De conscriptis visionibus Martyrum dicendum

tibi est aliquid: quoniam tu etiam inde testimonium adhibendum putasti. Nempe sancta Perpetua visa sibi est in somnis, cum quodam Ægyptio in virum conversa luctari. Quis autem dubitet, in illa similitudine corporis animam ejus fuisse, non corpus, quod utique in suo foemineo sexu manens, sopitis sensibus jacebat in stratis, quando anima ejus in illa virilis corporis similitudine luctabatur? Quid hic dicis? Verum-ne erat corpus illa viri similitudo, an non erat corpus, quamvis haberet similitudinem corporis? Elige quid velis. Si corpus erat, cur non servabat vaginæ suæ formam? Neque enim in illius foeminae carne virilia repererat genitalia, unde ita posset sese coarctando, et, ut tu loqueris, « gelando formari. » Deinde obsecro te, cum corpus dormientis adhuc viveret, quando ejus anima luctabatur, in sua vagina erat, utique omnibus membris viventis inclusa, et in ejus corpore suam formam, de quo fuerat formata, servabat: nondum quippe artus illos, sicut fit in morte, reliquerat; nondum membra ex membris formata ex formantibus cogente vi mortis extraxerat; unde igitur erat virile animæ corpus, in quo sibi luctari cum adversario videbatur? Si autem non erat corpus, et tamen erat aliquid simile corporis, in quo sane verus labor aut vera lætitia sentiretur, jam ne tandem vides, quemadmodum fieri possit, ut sic in anima similitudo quædam corporis, nec ipsa sit corpus?

XXVII. Quid si tale aliquid apud inferos geritur, et in eis se non corporibus, sed corporum similitudinibus animæ agnoscunt? Cum enim tristitia patimur, quamvis in somnis, etsi membrorum corporeorum sit illa similitudo, non membra corporea; non est tamen poenæ similitudo, sed poena: sic etiam ubi læta sentiuntur. Sed quoniam sancta Perpetua nondum erat mortua, non vis hinc tibi fortasse præscribi: cum valde ad rem pertineat, cujus esse naturæ

existimes illas similitudines corporum quas habemus in somnis; et tota ista causa finita sit, si eas et similes corporibus, et non esse corpora confiteris. Verumtamen Dinocrates frater ejus mortuus erat: hunc vidit cum illo vulnere, quod vivus habuit, et unde est perductus ad mortem. Ubi est quod tantis conatibus laborasti, cum ageres de præcisione membrorum, ne simul concidi anima putaretur? Ecce vulnus erat in anima Dinocratis, quod eam vi sua, quando erat in ejus corpore, exclusit e corpore. Quomodo ergo secundum tuam opinionem: « quando membra corporis præciduntur, ab ictu se subtrahit, et in alias partes densando se colligit, ne aliqua pars ejus vulnere corporis amputetur, » etiamsi dormienti atque nescienti membrorum aliquid præcidatur? Tantam quippe illi tribuisti vigilantiam, ut etiam visis occupata somniorum, si plaga irruerit ignoranti, qua caro feriat, se illa providenter perniciterque subducat, ne possit feriri atque vexari, sive concidi: nec attendis homo prudens, quod si se anima inde subduceret, nec illa percussio sentiretur. Sed inveni quod potueris, quid inde respondeas, quomodo anima partes suas abripiat, et recondat introrsus, ne ubi præciditur seu percutitur corporis membrum, amputetur et ipsa atque vexetur. Dinocratem aspice, et dic cur ejus anima non se subtraxerit ab eo corporis loco, qui mortifero vulnere vastabatur, ne in illa fieret quod in ejus facie etiam post mortem ipsius corporis appareret? An forte etiam tibi placet, ut istas potius similitudines corporum quam corpora esse credamus; ut quomodo apparet quasi vulnus, quod non est vulnus, ita quod non est corpus, quasi corpus appareat? Nam si anima vulnerari potest ab eis qui vulnerant corpus, nihil-ne metuentum est, ne possit occidi ab eis qui occidunt corpus? Quod Dominus apertissime fieri non posse testatur¹. Et

¹ Matth. x, 28.

tamen anima Dinocratis mori non potuit, unde corpus ejus est mortuum: et quasi vulnerata visa est, sicut corpus fuerat vulneratum, quoniam corpus non erat, sed habebat in similitudine corporis etiam similitudinem vulneris: porro autem in non vero corpore vera miseria fuit animæ, quæ significabatur adumbrato corporis vulnere, de qua sororis sanctæ orationibus meruit liberari.

XXVIII. Jam illud quale est, dicere quod « anima formam de corpore accipiat, et cum incremento corporis protendatur et crescat; » et non attendere quam monstruosa evadat anima juvenis sive senis, si ejus brachium præcidatur infantis? « Contrahit enim se, ut dicis, animæ manus, ne ipsa etiam cum manu corporis amputetur, et in alias se partes corporis densando concludit. » Ac per hoc illud animæ brachium, quam breve corporis fuit unde cœperat formam, tam breve servabitur ubicumque servetur; quia perdidit formam, cujus incremento posset pariter crescere. Exit ergo anima juvenis aut senis, qui manum, cum esset parvus, amisit, habens quidem duas manus, quia una refugiens non est amputata cum corpore, sed alteram juvenilem vel senilem, alteram vero sicut primum fuerat, infantilem. Tales animas, crede mihi, non forma corporis facit, sed erroris deformitas fingit. Non mihi videris ab isto errore posse erui, nisi Deo adjuvante diligenter consideraveris visa somniantium, et inde cognoveris esse quasdam quæ non sint corpora, sed similitudines corporum. Quamvis enim et ea quæ similia corporibus cogitamus, ex eo genere sint: tamen quod ad mortuos attinet, aptior conjectura de dormientibus ducitur. Neque enim frustra eos, qui mortui sunt, appellat sancta Scriptura dormientes¹, nisi quia est quodam modo consanguineus lethi sopor².

¹ 1 Thess. iv, 12. — ² Virgil. Æneid. vers. vi, 278.

XXIX. Proinde si anima corpus esset, et corporea esset figura in qua se videt in somnis, eo quod de corpore ejus fuisset expressa; nullus hominum membro corporis amputato, sicut eo caret, ita sine illo se videret in somnis, sed potius semper integram, eo quod animæ ipsius nihil fuerit amputatum. Cum vero aliquando se integros videant, aliquando autem sicut sunt, ex quacumque parte truncatos; quid aliud ista res docet, nisi animam, sicut aliarum rerum quas sentit in somnis, ita et corporis, modo sic, modo sic, non veritatem, sed similitudinem gerere? Gaudium vero ejus sive tristitia, delectatio vel offensio, sive sit in corporibus, sive in corporum similitudinibus, vera est. Tu ipse nonne dixisti, vereque dixisti: « Alimenta et vestimenta non esse animæ, sed corpori necessaria? » Cur ergo aquæ stillam desideravit apud inferos dives¹? Cur Samuel sanctus post mortem², ut ipse quoque commemorasti, solito indumento vestitus apparuit? Numquid ille ruinas animæ, sicut carnis, per humoris alimentum reficere cupiebat? Numquid iste de corpore vestitus exierat? Sed in illo vera erat molestia, qua cruciabatur anima; non tamen verum corpus, cui quæreret alimenta. Et iste sic potuit apparere vestitus, ut non corpus esset, sed similitudinem corporis haberet et anima et habitus. Neque enim se anima sicut in membra corporis, ita et in vestimenta porrigit, et coarctat, ut etiam inde formetur.

XXX. Post mortem vero quam vim cognitionis corruptibilibus exoneratæ corporibus animæ accipiant etiam non bonæ, ut vel pariter malas, vel etiam bonas valeant interioribus sensibus intueri et agnoscere, sive in ipsis non corporibus, sed similitudinibus corporum, sive in bonis aut malis affectionibus mentis, in quibus nulla sunt quasi lineamenta membrorum, quis valeat indagare? Unde est

¹ Luc. xvi, 24. — ² 1 Reg. xviii, 14.

et illud, quod patrem Abraham dives ille, cum in tormentis esset, agnovit cui figura corporis ejus non erat nota, cujus corporis similitudinem quamvis¹ incorporea potuit anima retinere. Quis autem recte dicat, se aliquem hominem cognovisse, nisi in quantum potuit ejus vitam voluntatemque cognoscere, quæ utique moles non habet vel colores? Sic enim et nos ipsos certius quam cæteros novimus, quia nobis conscientia nostra nota est et voluntas: quam plane videmus, et in ea tamen aliquam corporis similitudinem non videmus. Hanc in alio quamvis præsentem non cernimus, etiam cujus absentis faciem novimus, recolimus, cogitamus. Nostram vero faciem eo modo nosse, recolere, cogitare non possumus, et tamen nos ipsos nobis magis quam illum cognitum verissime dicimus: ita clarum est, ubi sit potior hominis veriorque notitia.

XXXI. Cum ergo aliud sit in anima, quo corpora vera sentimus, quod facimus quinque sensibus corporis; aliud quo præter ipsos similia corporibus non corpora cernimus, ubi et nos ipsos non aliter quam similes corporibus contuemur; aliud quo nec corpora nec similitudines corporum, sicut fidem, spem, charitatem, sine ullis coloribus et tumoribus eorumque similitudinibus, certius sane firmitusque conspiciamus; ubi magis esse et quodam modo familiariter habitare debemus, ubi renovari in agnitionem Dei secundum imaginem ejus qui creavit nos, nonne in hoc quod tertio loco posui? Ibi enim certe neque ullum sexum, neque ullam sexus similitudinem gerimus.

XXXII. Nam illa masculinæ vel foemininæ animæ forma, membris virilibus mulieribusque distincta, si non corporis similitudo, sed corpus est, velis nolis, est masculus; velis nolis, est foemina, quæcumque aut masculus ap-

¹ Luc. xvi, 23.

paret aut foemina. Sed tamen si secundum tuam opinionem et corpus est anima, et vivum corpus est, et habet mammam protumidas et propendulas, et non habet barbam, et habet vulvam et genitalia quæ habent foeminæ corporis membra, et non est foemina: ego-ne non dicam vera constantius, et habet oculum, et habet linguam, et habet digitum, et habet cætera similia corporis membra, et hæc tota est corporis similitudo, non corpus: cum hoc quod ego dico probet apud se quisque, cum corpora imaginantur absentium; probet certe, cum figuras et suam et alias suorum recolit somniorum: a te autem hujus monstri, ubi et verum est, et vivum est, et foemineum est corpus, et foemineus non est sexus, nullum in natura rerum profertur exemplum?

XXXIII. Quod enim de phœnice loqueris, ad rem de qua agitur omnino non pertinet. Resurrectionem quippe illa significat corporum, non sexum destruit animarum: si tamen, ut creditur, de sua morte renascitur. Sed arbitrator quod tuum sermonem parum putaveris fore plausibilem, si non multa de phœnice more adolescentium declamares. Numquid enim sunt in ejus corpore genitalia masculina et non est masculus, vel foemininæ et non est foemina? Tu autem attende quid dicas, quid astruere, quid persuadere coneris. Animam dicis per cuncta membra diffusam gelando riguisse, et a vertice usque ad ima vestigia, a medullis intimis usque ad superficiem cutis, totam totius accepisse corporis formam: ac per hoc accepit in foemineo corpore quidquid habent foemineorum viscerum foeminæ, et verum est hoc corpus, et hæc vera sunt membra, et tamen non est foemina. Cur obsecro te, in vero et vivo corpore omnia sunt membra foeminea, et non est foemina? In vero et vivo corpore membra sunt omnia masculina, et non est masculus? Quis ista credere,